

X

U SASTAVU 1. ARMIJE

(3—21. april)

Nijemci su u Sremu posjeli dobro organizovan i solidno utvrđen front duž rijeke Bosuta, naslanjajući njegov lijevi bok na Dunav, a desni na Savu. Zadatak fronta bio je da stvori dovoljno vremena Grupi armija »E« za izvlačenje preko Bosne na teritoriju sjeverno od Save.

Poslije obostranih oštih frontalnih borbi u toku decembra i u prvim danima januara 1945. godine, Vrhovni štab je zaključio da frontalni napadi 1. armije na tako utvrđene položaje dovode do nepotrebno velikih gubitaka, pa je u drugoj polovini januara došlo do stabilizacije fronta, s tim da se relativno zatišje iskoristi za pripreme za predstojeća dejstva.

Kada je 2. armija u toku marta ovladala širim rejonom Tuzle, Majevice i većim dijelom Semberije i Posavine, a imajući na umu bočni položaj 3. armije na dravskom frontu (Baranja) prema njemačkom frontu u Sremu, ponikla je ideja u Generalštabu JA za obuhvat, opkoljavanje i uništenje njemačkih snaga. Zato je koncem marta Generalštab, poslije sastanka sa komandantima armija, razradio slijedeću opštu operativnu ideju: jakim ofanzivnim dejstvom lijevog krila 1. armije opkoliti desno krilo i bok neprijatelja na sremskom frontu i time olakšati pro-

boj sa fronta, a daljim ofanzivnim dejstvom ovog krila — od Županje prema sjeveru i forsiranjem Drave 3. armijom i njenim daljim obuhvatnim dejstvom spojiti obje armije zapadno od Vinkovaca. Ovim manevrom bile bi odsječene neprijateljske snage u Sremu, pa bi se prišlo njihovom uništenju. Ideja Generalštaba ubrzo je razrađena, a direktivom Vrhovnog komandanta br. 8. od 9. aprila 1945, predviđeni su grupisanje i zadaci armija.

S obzirom na težinu operacije, 1. armija bila je ojačana sa 5 divizija (2. proleterska, 17, 22, 42. i 48. udarna divizija) i 2. tenkovskom brigadom. Osim toga, po naređenju Generalštaba, formirana je pri 1. armiji Južna operativna grupa divizija (2. proleterska, 5. i 17), ojačana sa 10 tenkova i 2 artiljerijska diviziona.

Na osnovu iznesene operativne ideje, Štab 1. armije izvršio je raspored snaga i postavio im zadatak:

1. *Južna operativna grupa divizija*, po završenoj koncentraciji, likvidiraće neprijatelja na potezu Bijeljina — Brčko — Orašje, a zatim, u sadejstvu sa Sremsko-bosutskom operativnom grupom, forsirati Savu u rejonu Brčkog, a potom će obje grupe nastupati opštim pravcem Brčko — Županja — Cerna, s tim da što prije izbiju zapadno od Vinkovaca, u pozadinu neprijateljskih snaga na sremskom frontu, presijeku im odstupnicu i sa snagama 3. armije (sa sjevera) i desnim krilom 1. armije (sa istoka) okruže neprijatelja i potom pristupe njegovom uništenju.

Južnom operativnom grupom divizija (u prvoj etapi operacije) neposredno je komandovao komandant 1. armije, general-lajtnant Peko Dapčević, Sremsko-bosutskom grupom komandant 6. divizije general-major Đoko Jovanić, a Sremskom grupom divizija načelnik Štaba 1. armije, general-major Milutin Morača.

2. *Sremsko-bosutska operativna grupa* (6. i 11. divizija i 1. konjička brigada) imala je zadatak da razbije neprijatelja između Bosuta i Save i svojim dejstvom olakša Južnoj operativnoj grupi forsiranje Save, a istovremeno ugrozi desni bok neprijatelja. Poslije izbijanja na liniju Vrbanja — Županja i spajanja sa Južnom operativnom grupom, ući će u njen sastav.

3. *Sremska grupa divizija* (1. proleterska, 21, 22, 42. i 48. divizija, 2. tenkovska brigada i inženjerijska brigada) trebalo je da probije Sremski front i nastupa opštim pravcem Sid — Tovarnik — Vinkovci.

Južna i Sremsko-bosutska grupa otpočele su dejstva sedam dana ranije u odnosu prema Sremskoj grupi divizija.

Štab 1. armije prebacio je 5. diviziju 28. marta iz rejonu sela Ljuba — Erdevik preko Sremske Mitrovice i Zvornika na prostoriju Bijeljina — Janja, gdje je 3. aprila uspostavila vezu sa 17. divizijom. Druga proleterska divizija (koja se nalazila na desnoj obali Drine — od ušća u Savu do Lešnice), pošto se 31. marta i 1. aprila skelama prebacila preko Drine u rejon Janje, prikupila se 3. aprila na prostoriji sela Tutnjevaca — Koraj — Čelić. Sedamnaesta divizija ostala je pred Brezovim poljem — na liniji Dragaljevac — Bukovica — Piperi.¹

Tako su se 5, 2. i 17. divizija ponovo našle zajedno pod komandom generala Dapčevića, a dragocjeno iskustvo sa pohoda preko Ibra za oslobođenje Srbije, stečeno u petomjesečnim zajedničkim borbama, ovoga puta biće iskorišćeno u operacijama za oslobođenje Hrvatske.

Radi napada na širi mostobran kod Brčkog, Štab Južne operativne grupe pomjerio je 4. i 5. aprila 2. proletersku diviziju prema Posavini za napad sa jugozapada, a 5. divizija smijenila je 17. diviziju (u rejonu Brezova Polja) koja se zatim rokirala na pravac Čelić — Brčko.

Na desnoj obali Save — i u širem rejonu Brčanskog mostobrana (5. aprila), nalazile su se slijedeće neprijateljske snage: kod Brezova Polja i Sandića 1. bojna 12. ustaško-domobranske divizije, bataljon Ruskog zaštitnog korpusa, nešto četnika i zelenokadrovaca; na liniji Sandići — Potočari — Gornja Brka — Ulice — Gorica glavnina njemačke 22. divizije (16. i 47. pješadijski i 22. artiljerijski puk; izviđački, protivavionski, inženjerijski i dopunski bataljon), glavnina 12. ustaško-domobranske divizije i zelenokadrovci.

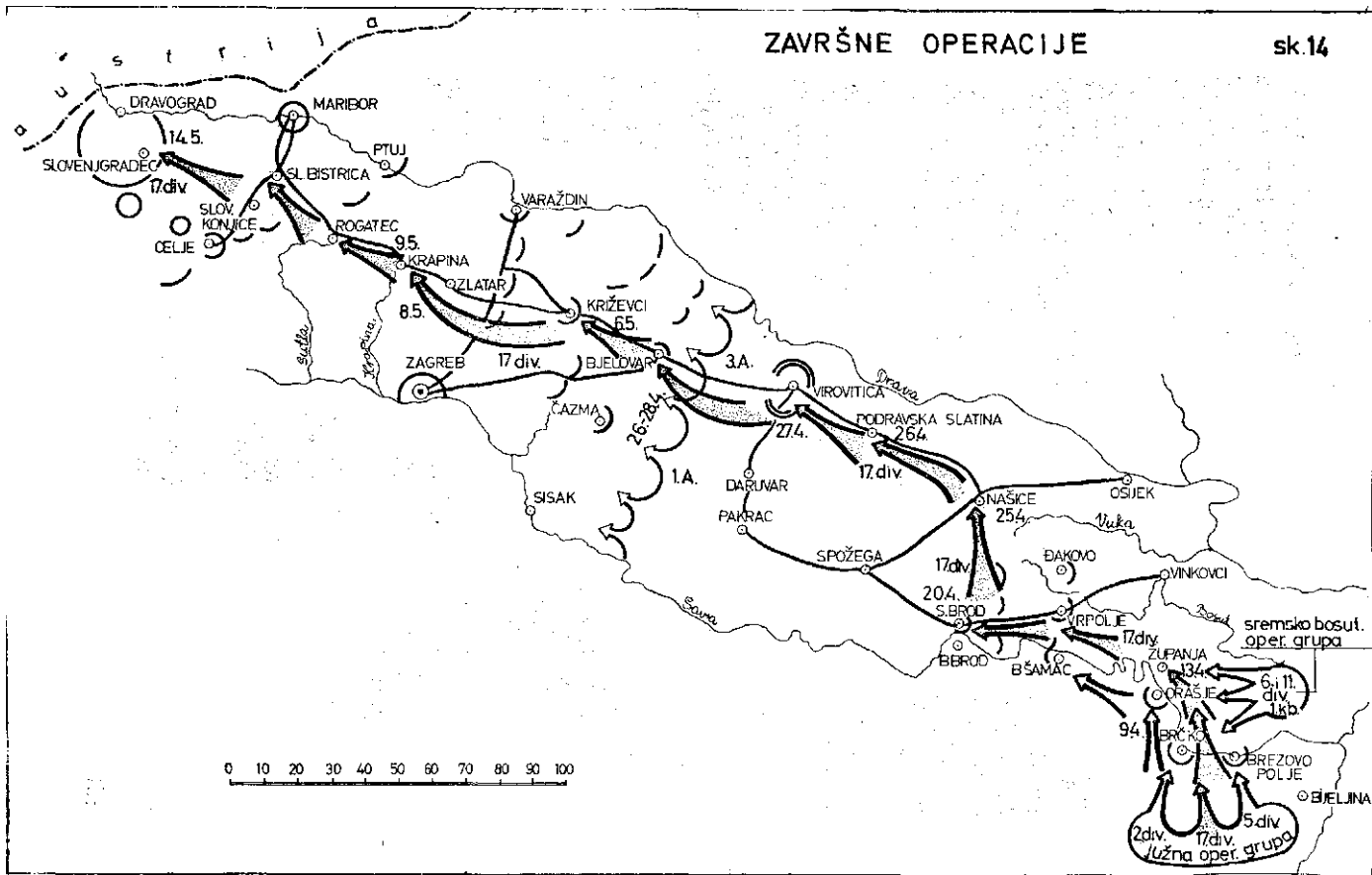
¹ *Vojnoistorijski glasnik*, 2—3/1955. M. Morača: »Prva armija u završnim operacijama«.

Kada su 4. aprila 15. majevičku brigadu smijenile jedinice 5. divizije, ona se prebacila na prostoriju sela Smiljevac — Pukiš — Dubravnice. Na maršu jedan njen bataljon — nebudnošću Štaba bataljona — upao je u njemačko-četničku zasjedu u šumi Kozjaci. Nakon oštre borbe probio se, ali je imao 8 poginulih i 49 zarobljenih, a izgubio je: 50 pušaka, 3 puškomitraljeza, 5 lakih i 2 teška bacača, protivtenkovsku pušku, 3 automata i pištolj.

Noću 4/5. aprila, na položajima oko Brezovog Polja 6. proletersku brigadu smijenila je 4. brigada 5. divizije. Zatim je 6. proleterska, ojačana poljskim divizionom 76 mm, napala u zoru isturenu otpornu tačku neprijatelja u rejonu sela Potočara — na komunikaciji Brčko — Čelić. Čitavog dana neprijatelj je pružao žilav otpor, vršeći protivnapade od Brčkog. Pred mrak, poslije jače artiljerijske pripreme, brigada je ovladala isturenom otpornom tačkom i do 20 časova postavila se prednjim dijelovima na sjevernoj ivici Potočara — lijevo i desno od komunikacije. Istog dana 15. majevička brigada nastavila je napad od Dubravnice preko sela Boderišta na Vranovaču (t. 123), potisla neprijatelja prema selu Dizdaruši i posjela položaj: Vranovača — Sitara (k. 112) — selo Omerbegovača (k. 103) — selo Čađavac (k. 117).

Druga krajiška brigada (rezerva 2. armije) pridata je 25. diviziji, kao njena desna napadna kolona, sa zadatkom da nastupa pravcem: Rašljani — Bijela — Cerik — k. 164. Brigada je u toku dana ovladala selom Bijela, izbila na komunikaciju Brčko — Srnice (u rejon sela Dubrave) i zaposjela položaj: k. 134 — Trnjaci (k. 144) — Beganovača (k. 157) — selo Avramovina. Naredni njen zadatak bio je da presiječe komunikaciju Brčko — Gradačac u rejonu sela Gornjeg Zabara. Brigada je noću 6/7. aprila produžila nastupanje i do 8 časova izbila na prostoriju sela Gornji Žabari — Turić i tako izvršila zadatak. Za vrijeme pokreta u rejonu Gornji Žabari razbila je grupu četnika i gonila ih prema selu Obudovcu. Ta ista četnička grupa pokušala je po padu mraka da se prebaci iz Posavine na Majevicu. Međutim, sačekali su je u zasjedi bataljoni brigade i razbili je, a djelimično zarobili.

sk.14

Šestog aprila 6. proleterska i 15. majevička brigada nastavile su napade na liniju mostobrana i u toku dana uspjele da je probiju: prva je ušla u selo Grčicu, a druga u selo Dizdarušu i Brod. Susjedi lijevo i desno nastavili su napade na mostobran: 5. divizija, pošto je prethodnog dana likvidirala neprijatelja u Brezovom Polju i selu Sandićima, izbila je na jugozapadne prilaze Brčkog, dok je 2. proleterska divizija sa 2. brigadom ovladala selima G. Brka i Ulović i podišla Brodu, a sa 4. brigadom likvidirala neprijatelja u selima Ulice i Gorice. Time je neprijatelj bio satjeran u užu mostobran — na samoj periferiji grada — pa je još u toku noći 6/7. aprila otpočeo da izvlači glavninu snaga iz Brčkog, posjedajući lijevu obalu Save. Na mostobranu je ostao samo 47. puk, sa nešto ustaša i zelenokadrovaca.

Koncentričnim napadom 17. i 5. divizije Brčko je oslobođeno 7. aprila — pred mrak. No i pored naših snažnih naleta na mostobran sa svih strana, 47. puk je uspio da glavninu prebaci na lijevu obalu i poruši ranije minirani most preko Save. Četnici i zelenokadrovci povukli su se prema Posavini, namjeravajući da se probiju na Majevicu.

U borbama za Brčko 17. divizija nanijela je neprijatelju približno slijedeće gubitke: poginulih 176, ranjenih 287 i zarobljenih 230, a zaplijenjeno je: 272 puške, 12 automata, 11 puškomitraljeza, mitraljez, 15 pištolja, top 76 mm i bacač, veća količina puščane, bacačke i artiljerijske municije i druge ratne spreme. Gubici divizije: 15 poginulih i 63 ranjena.²

U čišćenju terena 8. i 9. aprila bataljoni 6. proleterske i 15. majevičke brigade zarobili su 74 četnika i zaplijenili 58 pušaka, 2 laka mitraljeza i veću količinu puščane municije.

Druga krajiška brigada (i dalje pod komandom 25. divizije) sa prostorije Gradačac — Ledenice zatvarala je pravac od Bosanskog Samca, a jednim bataljonom obezbjeđivala desni bok jedinica 25. divizije, koje su nastu-

² AVII, k. 272/A; *Vojnoistorijski glasnik* 21—3/1957, M. Morača: »Prva armija u završnim operacijama«.

pale prema Modrici, i sa njima prodrla bez otpora u selo Čardak. Brigada je 11. aprila ponovo ušla u sastav 17. divizije, prebacivši se iz Ledenica preko Donjih Zabara u selo Gorice.

BORBE ZA ŽUPANJU

Komandant 1. armije naredio je 10 aprila da 5. divizija po padu mraka nasilno pređe preko Save, glavninom kod porušenog brčanskog mosta, a ostalim snagama nešto nizvodno, i ovlada prostorijom: Gunja — željeznička stanica Gunja — Rajevo Selo, poveže se udesno sa 11. divizijom i dalje nastupa pravcem preko sela Posavski Podgajci — Bošnjaci. Takođe je 17. diviziji naređeno da se, odmah iza 5. divizije, prebaci i nastupa za njom.

Pritisnut dejstvom 11. i 6. divizije, a vjerovatno uočivši i naše pripreme za nasilan prelazak preko Save, neprijatelj je 10/11. i u toku 11. aprila napustio položaje na lijevoj obali (naspram Brčkog), a pod pritiskom 11. divizije Đuriće i Gunju, tako da je 5. divizija još 11. aprila bez borbe prešla preko Save pontonskim skelama i povezala se sa 11. divizijom kod sela Drenovaca.

Odmah za 5. divizijom uslijedilo je i prevoženje 17. divizije, tako da je do zore 12. aprila bila prebačena čitava, osim artiljerijske brigade, i razmjestila se u širem rejonu Rajeva Sela. Artiljerijska brigada pošla je 11. aprila iz Gornje Tuzle, zanoćila 11/12. aprila u selu Čeliću, nastavila slijedećeg dana za Brčko, do mraka se prebacila preko Save i postavila na vatrene položaje jugoistočno od Županje.

U međuvremenu, 2. proleTERSka divizija, nastupajući desnom obalom Save, 9. aprila oslobodila je Orašje i nastavila kretanje prema Bosanskom Samcu. Ovaj brzi prodor prinudio je Stab njemačkog 34. korpusa da 10. aprila izvuče 47. puk sa lijeve obale Save (naspram Brčkog) i hitno ga uputi u rejon Slavenskog Samca, da bi ojačao dijelove 12. ustaško-domobranske divizije i obrazovao mostobran na desnoj obali Save. Tu namjeru neprijatelja osujetila je 2. proleTERSka divizija, istog dana po-

slije podne, napadom na Bosanski Samac, a zatim nastavivši napad 11. aprila, oslobodila Bosanski Samac i potisla neprijatelja u ugao između lijeve obale rijeke Bosne i desne obale Save, čime je obezbijedila lijevi bok Južne operativne grupe za nastupanje lijevom obalom Save.

Iako su se na uzanom frontu — od sela Vrbanje do Rajevog Sela — našle naše 4 divizije, ta nadmoćnost nije se mogla efikasno iskoristiti, jer je močvarno zemljište u Bosutskim šumama ograničavalo širi manevar, odnosno kanalisalo je napad isključivo duž komunikacija, te je neprijatelj relativno malim snagama usporavao nastupanje naših snaga prema Županji i selu Gradištu.

U 17 časova 12. aprila 17. divizija, prethodno smijenivši jedinice 5. divizije, otpočela je nastupanje prema Županji: 2. krajiška brigada nasipom duž Save, a 15. majevička brigada komunikacijom Posavski Podgajci — selo Bošnjaci. Nastupanje obiju brigada usporavalo je ne toliko otpor neprijatelja, koliko raščišćavanje gustog minskog polja. Brigade su nastavile da nastupaju i slijedećeg dana i, poslije jednočasovne borbe, u sadejstvu sa jedinicama 5. divizije, pred kraj dana oslobodile Županju, nanijevši neprijatelju znatne gubitke. Zaplijenjeno je: 50 pušaka, 3 puškomitraljeza, 2 automata, tromblon puška, 110 ručnih bombi, veća količina minobacačke i puščane municije, 8 kola sa zapregom i veća količina opreme i hrane.

Poslije ovladavanja Županjom i Gradištem, komandant 1. armije odmah je uputio 5. 6. i 17. diviziju na komunikaciju Vinkovci — Slavonski Brod, radi presijecanja odstupnice neprijatelju i sadejstva našim snagama koje su napadale Vinkovce. Zadatak 17. divizije bio je da što prije izbije u rejon sela Vrpolje — Strizivojna i zatvori pravac od Slavanskog Broda. Zato je u toku noći 2. krajiška brigada upućena preko sela Stitari i Gundinci za Strizivojnu, a 6. proleterska brigada (preko sela Babina Greda i Beravci) za selo Kopanicu. Nastupanje brigada bilo je zaustavljeno organizovanim otporom neprijatelja na liniji: selo Sikirevci — selo Beravci — istočna ivica šume Srnjače.

U toku 14. aprila 17. divizija se razmjestila: 6. proleterska brigada na prostoriji sela Gundinci — Rakitovci

— Staro Buvno, a 2. krajiška brigada, pošto su je smijele jedinice 48. makedonske divizije, rđkirala se na lijevo krilo 5. divizije i zatvorila pravac Babina Greda — Beravci (od jugoistočne ivice Beravaca do sjeverozapadne ivice Sikirevaca); kao divizijska rezerva 15. majevička brigada razmjestila se u rejonu Babine Grede, obezbjeđujući artiljerijsku brigadu na vatrenim položajima duž komunikacije Babina Greda — Gundinci; inženjerijski bataljon sa pontonirskom četom i dalje je ostao u rejonu Brčkog i vršio prevoz preko Save, a sa pionirskom četom opravljao mostove i propuste i čistio teren od mina na pravcu Županja — Babina Greda — Gundinci; Stab divizije i medicinsko-sanitetski bataljon smjestili su se u Babinoj Gredi, a Komanda pozadine u Županji.³

Brigade 17. divizije, u sadejstvu sa jedinicama 5. divizije, uzaludno su pokušavale 14. i 15. aprila da probiju liniju Vrpolje — Jaruge.

Izbijanjem na liniju Županja — Gradište tek krajem 13. aprila, Južna operativna grupa divizija nije izvršila osnovni zadatak, jer je najkasnije do 12. aprila trebalo da se nađe u pozadini Vinkovaca i presiječe neprijatelju odstupnicu prema Đakovu i Slavonskom Brodu, odnosno da na toj liniji bude prije početka frontalnog napada glavnih snaga 1. armije na utvrđeni sremski front. Zato je 34. armijski korpus i mogao da se 12, 13. i 14. aprila prilično organizovano povuče na ranije pripremljenu liniju: Gorjani — Đakovo — Strizivojna — Jaruge, sa ciljem da na njoj zadrži naše snage do povlačenja svojih iz doline rijeke Bosne.⁴

Na pravcu nastupanja 17. divizije branile su se: na desnoj obali Save, u trouglu pl. Vučijak — rijeka Bosna — rijeka Sava glavnina 3. ustaško-domobranske divizije; na odsjeku od Save (selo Jaruge) do zaključno Strizivojne,

³ AVII, k. 983, reg. br. 25-4.

⁴ Od Zepča prema Slavonskom Brodu povlačile su se snage njemačkog 21. brdskog korpusa (7. SS divizija, 181. divizija i dijelovi 369. divizije).

njemačka 41. divizija (3 puka), ostaci Tvrdavske brigade »Kloc«⁵ i dijelovi Ruskog zaštitnog korpusa.

Poslije oslobođenja Vinkovaca zadatak 1. armije bio je da što prije oslobodi Slavonski Brod i nastavi gonjenje u pravcu Nove Gradiške i Pakraca. U Štabu armije, na osnovu prikupljenih ali nedovoljno provjerenih podataka, preovladavalo je uvjerenje da su glavne snage neprijatelja u prethodnoj operaciji tučene, te nisu sposobne za neki jači i ozbiljniji otpor, a pogotovo se nije znalo da je neprijatelj na vrijeme pripremio ranije pomenuti odbrambeni položaj.

Iz takve procjene situacije uslijedila je i armijska zapovijest kojom se divizijama naređuje da nastave gonjenje neprijatelja i 16. aprila zauzmu Slavonsku Požegu i Slavonski Brod. Za težište napada (Strizivojna — Slavonski Brod) predviđene su 5. 17. i 48. divizija, a na pomoćnom pravcu (Đakovo — Pleternica — Slavenska Požega) 21. i 42. divizija, dok su 6. i 11. divizija određene za armijsku rezervu — s tim da se upotrijebe prema razvoju situacije.

Borbe u toku noći 15/16. i danju 16. aprila jasno su ukazivale da će neprijatelj liniju Đakovo — Strizivojna — Jaruge najupornije braniti, pa i sve pogodne položaje između te linije i Slavonskog Broda. Zato je Stab 1. armije 16. aprila pomjerio težište napada na pravac Đakovo — Pleternica, radi obuhvata Slavonskog Broda i brzog prodora ka Pakracu i Daruvaru. Prodor 1. proleterske divizije u pravcu Pleternice prinudio je Stab 34. korpusa da svoju rezervu (16. pješadijski puk 22. divizije) iz rejonu sela Kopanice uputi u toku noći u rejon Pleternice, a 16. aprila i 47. puk 22. divizije, koji se povlačio od Đakova. Kao što se vidi, neprijatelj je uočio naše namjere i značaj Pleternice i grebena planine Dilj za držanje Slavonskog Broda, pa se u nekoliko narednih dana ogorčeno branio da bi zadržao tu liniju.

Na pravcu gonjenja prema Slavonskom Brodu 17. divizija dobila je zadatak da prodire pravcem preko sela:

* Brigada je pri proboju sremskog fronta pretrpjela teške gubitke, pa je na brzinu reorganizovana (dva oslabljena njemačka i jedan ustaški bataljon).

Sredanci — Poljanci — Ruščica, a desno od nje preko sela Andrijevcu —• Šapci, prodirala je 5. divizija.⁶ Na prilazima Slavanskom Bodu i u napadu na sam grad divizija je trebalo da uskladi dejstva sa 5. divizijom. Zona širenja desno željeznička pruga Strizivojna — Slavonski Brod, a lijevo Sava.

Stab 17. divizije u 16 časova 16. aprila izdao je pismenu zapovijest i naredio:⁷ 15. majevička brigada ovlađaće položajem u selu Jarugama i nastaviti gonjenje pravcem preko sela: Prnjavor — Zoljani •— Oprisavci — Poljanci — Kutu Trnjanski — G. Bebrina i dalje duž ceste i nasipa uz Savu prema Slavanskom Brodu; 2. krajiška brigada ovlađaće selom Beravcima i goniti neprijatelja pravcem: M. Kopanica — Sredanci —• Bicko Selo — Ruščica — Slavonski Brod; 6. proleterska brigada (divizijska rezerva), prema situaciji, pomjeraće se na pravcu prodiranja 15. majevičke brigade; artiljerijska brigada potpomagaće napad na liniju Jaruge — Beravci —• po zahtjevu štabova 15. i 2. brigade.

Pošto je noću 16/17. aprila prihvatio i posljednje dijelove svoje 22. pješadijske divizije (u povlačenju od Đakova) i propustio ih kroz svoj raspored, neprijatelj je sa lminje Strizivojna — Jaruge otpočeo povlačenje, pa je 17. aprila zaposjeo liniju: selo D. Bebrina — selo Poljanci (dijelovi 3. ustaško-domobranske divizije) — selo Oprisavci — pruga Vinkovci —• Slavonski Brod (230. puk 41. divizije) — selo Novo i Staro Topolje (231. pješadijski puk 41. divizije) — selo Lapovci (863. tvrđavska brigada »Kloc«).

Zorom 17. aprila 2. krajiška i 15. majevička brigada ušle su u napuštenu sela Beravce i Jaruge i bez dodira sa neprijateljem nastupale pravcima Kopanica — Andrijevcu i Jaruge — Doljani. Tek pred mrak stupile su obje brigade u borbeni dodir sa neprijateljem na liniji sela Staro Topolje —• Oprisavci, pokušavši bezuspješno da je u toku

⁶ Pošto je bila predviđena da poslije proboja smijeni 42. diviziju, 5. divizija povučena je noću 16/17. aprila, a njen odsjek napada preuzele su jedinice 17. divizije. Od Vrpolja i desno od pruge Vinkovci — Sl. Brod napadale su jedinice 48. divizije.

⁷ *AVII*, k. 994, reg. br. 5—7.

noći⁸ probiju. Isti je slučaj bio u rejonu sela Topolja i sa 42. i 48. divizijom. Ponovni napad 5. i 17. divizija⁹ izvršile su 18. aprila oko 17 časova, ali su zbog oskudice artiljerijske municije postigle neznatne uspjehe na krilima: desnokrilna brigada 5. divizije uklinila se u odbranu neprijatelja južno od sela Lapovaca, a lijevokrilna (15. majevička) brigada 17. divizije istjerala je neprijatelja iz rovova pored Save i zauzela nekoliko kuća u jugozapadnom dijelu sela Oprisavci.

Oko 22 časa neprijatelj je snažnim napadom odbacio 2. krajišku brigadu sa položaja Staro Topolje, a zatim je, koristeći jače zaštitne dijelove, otpočeo povlačenje na nove položaje — neposredno oko Slavanskog Broda.

Pošto se u toku 18. aprila preko Save iz doline Bosne prebacila u rejon Slavanskog Broda i posljednja njemačka divizija (7. SS), Štab njemačkog 34. armijskog korpusa naredio je da se noću 18/19. aprila sa linije Lapovci — Oprisavci povuku 41. divizija i 963. brigada »Kloc« i postave na liniju sela Borjevci — Lipovica (k. 423) — Korđuševci — Ježevik — Vranovci — Ruščica.

Zorom 19. aprila 2. krajiška i 15. majevička brigada počele su gonjenje zaštitničkih dijelova i u toku dana izbile na liniju: istočna ivica Vrba Donja — Ruščica — Sava. Istovremeno, brigade 5. divizije izbile su na liniju sela Sušnjevci — Trnjani. Pred sami mrak obje divizije, poslije neuspjelog napada, povukle su se na polazne položaje. Jedino je 2. krajiška brigada uspjela da likvidira uporište u selu Ruščici i goneći neprijatelja izbije u istočni dio sela Vrba Gornja.

⁸ Noćnim napadima pribjegavalo se u prvom redu zato- jer se raspolagalo vrlo ograničenim količinama artiljerijske i minobacačke municije.

Za ilustraciju neka posluži 5. udarna divizija koja je imala art. brigadu (što je bio, uglavnom, slučaj sa svim divizijama na Sremskom frontu). Artiljerijska brigada je od 14. do 20. aprila utrošila: 9 udarnih i 11 zapaljivih granata 122 mm, 29 udarnih granata 75 mm, 81 minu 120 mm, 120 mina 82 mm. M. Morača: »Prva armija u završnim operacijama«, *Vojnoistorijski glasnik* 2—3/1955, strana 138.

⁹ U toku noći, po naređenju Štaba 1. armije, položaje 42. i 48. divizije preuzela je ponovo- 5. udarna divizija, a one su preko planine Dilja upućene za napad na Slavonsku Požegu.

U toku 20. aprila 5. i 17. divizija nastavile su napade na liniju neprijateljske odbrane istočno i sjeveroistočno od Slavonskog Broda.

Pad Pleternice i brzi prodor 6. i 11. divizije ka komunikaciji Slavonski Brod — Gradiška primorao je neprijatelja da u toku dana ubrza izvlačenje 964. tvrđavske brigade iz Bosanskog Broda, a po padu mraka da počne napuštati i Slavonski Brod.

Oko 12 časova 5. divizija probila je odbranu na potoku Brezni, zauzela selo Ježevik i, potiskujući dalje neprijatelja, do mraka izbila u selo Rastušu, gdje se povezala sa jedinicama 6. proleterske divizije. Oko 19 časova 2. krajiška i 15. majevička brigada koncentričnim napadom (oko 19 časova) uspjele su da likvidiraju neprijatelja u selu Vrba Gornja i nastave gonjenje. Oko 20 časova prešle su preko rječice Glogovice i upale u istočni dio Slavonskog Broda. Istovremeno je i 5. divizija, pošto je likvidirala neprijatelja u Podvinjskom Bukovju, prodrla u grad. Do pola noći jedinice obiju divizija izbile su do centra grada. U samom gradu neprijatelj nije davao jak i organizovan otpor. Branio se iz pojedinih kuća i za sobom ostavljao zamaskirane mine, naročito na periferiji grada i na pravcu povlačenja. U grad su poslije pola noći, od pravca sela Varoš Brodski, upale i jedinice 6. proleterske divizije, tako da je Slavonski Brod do zore bio potpuno očišćen od neprijatelja.

Poslije oslobođenja grada 17. divizija nije preduzela gonjenje neprijatelja. Druga krajiška brigada ostala je u gradu, da bi ga očistila od ostataka neprijatelja. Šesta proleterska brigada smjestila se u selu Varoš Brodski, 15. majevička brigada u Vrbi Gornjoj i Ruščici, artiljerijska brigada u Vrbi Donjoj, medicinsko-sanitetski bataljon u Bicko Selu, Stab divizije i inženjerijski bataljon u Slavonskom Brodu, a Komanda pozadine u pokretu iz sela Andrijevac preko Đakova za Našice. Na toj prostoriji trebalo je jedinice 17. divizije odmoriti, popuniti i srediti, čekajući novi zadatak (usmeno je nagoviješten ulazak divizije u sastav 3. armije).

U borbama na prilazima Slavonskom Brodu i u samom gradu divizija je imala 293 ranjena i 92 poginula borca, a nanijela je neprijatelju slijedeće gubitke: 242 poginula, 418 ranjenih (neprovjereno) i 244 zarobljena (među kojima 4 oficira i 6 podoficira). Zaplijenjeno je: 25 bacača plamena, 15 minobacača, 8 mitraljeza, 10 puško-mitraljeza, 10 automata, 180 pušaka, 12 pištolja, 14.700 pušanih metaka, radio-stanica, 3 kamiona, 2 kola sa zapregom, magacin artiljerijske municije, magacin pionirskog alata i magacin opreme.

U petnaestodnevnim borbama od Brčkog do Slavonskog Broda 17. divizija je, zajedno sa ostalim snagama 1. armije, prisilila neprijatelja na povlačenje dolinom Save. Borbe su bile vrlo oštre i pretežno kanalisane duž puteva i nasipa neposredno uz Savu, tako da se neprijatelj mogao solidno braniti relativno malim snagama, tim prije što je koristio minska polja. Neprijatelj je najjači otpor pružio iz naseljenih mjesta, znajući da ih mi štedimo od razaranja.